Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDDELELSER
FRA
ISTORISK-TOPOGRAFISK
SELSKAB
FOR
GJENTOFTE KOMMUNE
1940
—
SÆRTRYK

GJENTOFTE OG DYREHAVEN I SAMTIDIGE BERETNINGER

VED

LOUIS BOBÉ

HELLERUP
AUG. OLSENS BOGTRYKKERI

GJENTOFTE OG DYREHAVEN
I SAMTIDIGE BERETNINGER.

AF LOUIS BOBÉ.

Vejen langs Øresund mellem København og Bellevue har i to Aarhundreder været travlt pløjet af Kørende, Ridende og Fodgængere, hvis nærmeste Maal var Dyrehaven med dens Sommerforlystelser. Dette saa yndede Valfartssted har sat utallige Spor ikke alene i den danske, men ogsaa i den fremmede Literatur. Emnet har fristet Digtere og Aabenraapoeter; Kulturhistorikere og Kronikører har belyst Livet herude, og Stemmer fra Fortiden er bleven paakaldt. Overfor en saa intens Dyrkning af et i sig selv begrænset Felt kan nærværende Sammenstilling kun betegnes som et Akssanke. Men efter at Strandvejen og dens Skovbræmme netop i de allerseneste Aar er bleven berøvet og stadigt mister saa meget af sin tidligere Skønhed, er der Grund til at fæstne Billedet af den ejendommelige Stemning, Naturen og Folkelivet herude har nedfældet i vore Forfædres Bevidsthed, især belyst ud fra Beretninger, fremmede Rejsende, kritiske og naive, har efterladt sig. Gentagelser i Enkelthederne er uundgaaelige.

Udlændinge, der har opholdt sig paa Nordsjællands Østkyst, lovpriser alle som een i deres Rejseminder paa flere Verdenssprog Øresund og Bøgeskovene med deres grønne Sletter og Oldtids Kæmpehøje, som værende uden Lige i noget andet Land. Dette gælder særlig Gjentofte og Omegn, hvor disse landskabelige Skønheder og Ejendommeligheder er forenet. Hyppigst nævnes Jægersborg Dyrehave, Bellevue og Emiliekilde med Støtten og Anlæget ved samme.

I den tyske Literatur omtales disse Lokaliteter tidligst af *Johan Elias Schlegel* i hans Tidsskrift „Der Fremde" (1745) i

Ugeskrift „Der Fremde" XIV, 6. Juli 1745.

et naturbeskrivende Digt „Gedichte auf den Thiergarten und auf die nicht weit von Bellevue darinnen befindliche Quelle".

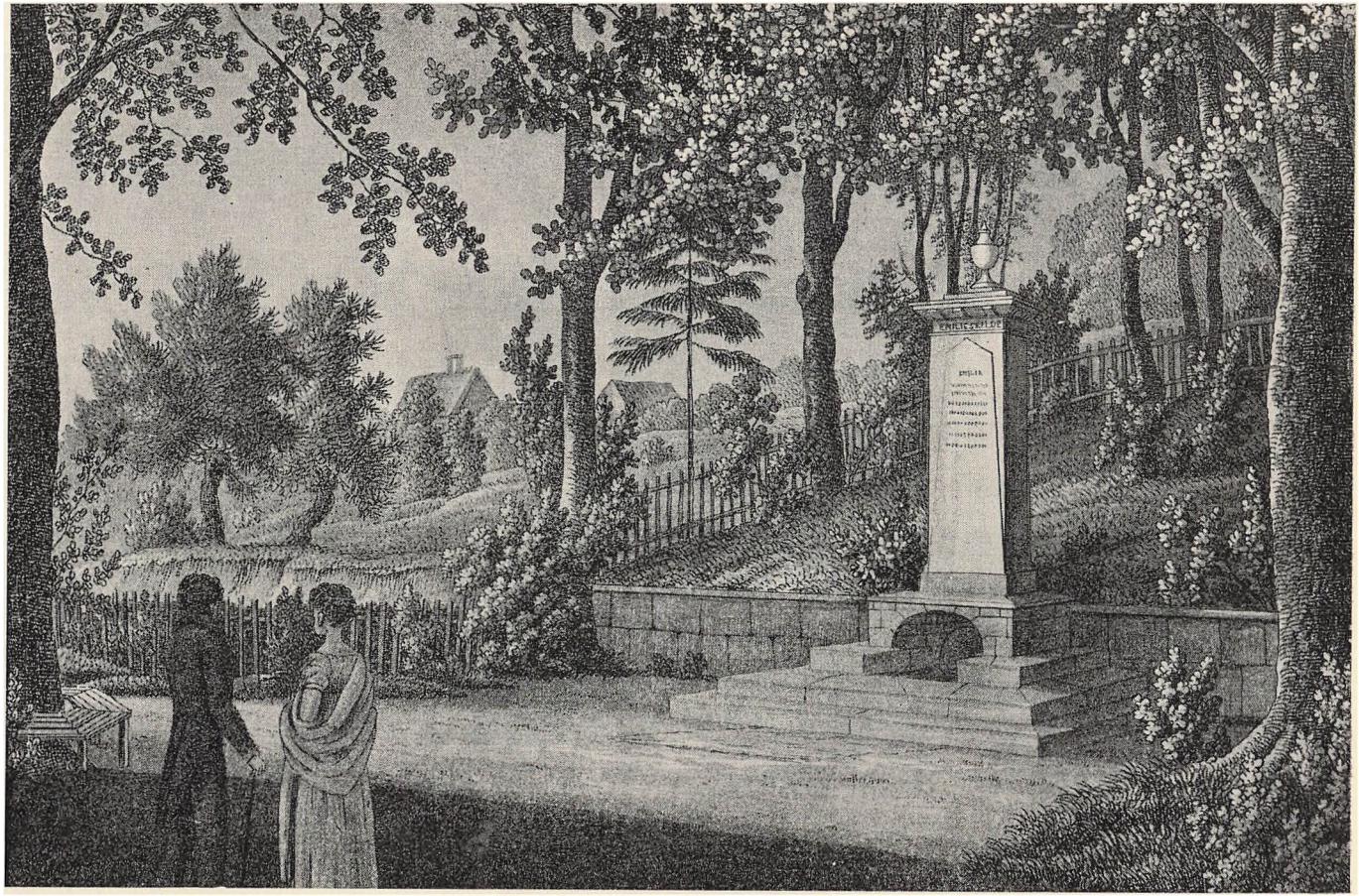
Følgende Strofer, i hvilke der spores en ægte følt, om end mat gengivet, afgjort stedpræget Naturstemning, fortjener maaske at anføres:

„Hier, wo der feiste Hirsch, wie ihn die Neigung führet,
In seinem Eigenthum vergnügt herum spatzieret.
Und ohne Menschenfurcht mit ganzen Schaaren geht,
Mir dreist ins Auge sieht und sicher stille steht,
Hier geh ich in dem Schutz der dichtverwirrten Buchen
Bewegung für den Leib, Ruh für den Geist zu suchen.

Kilden lokker Digteren, der fylder sin Hat med det klare, kølige Vand af dens Væld. Han forarges over, at den af Kildens Fornyere, Brinchman og Greve, satte Indskrift allerede er halvt slettet ud af Navnebogstaver, indridsede af taabelige Personer, en *L*ars *L*arsen og *P*er *H*ansen, som ogsaa paa samme Maade har vanhelliget Bøgen ovenover Kilden, der nu er bleven populær[1]).

---

[1]) Om Brinchman og Greve, der 1736 lod Kirsten Pils Kilde istandsætte og derved skabte dens Ry, har jeg samlet følgende Oplysninger: Henrik Brinchman, hvem det i 1680, da Prinsesse Ulrikke Eleonore som Dronning af Sverige kom til Stockholm, blev overdraget, til Statholder i Norge U. F. Gyldenløve at indberette alt, hvad der skete ved det svenske Hof, døde 29. Febr. 1685 i Stockholm. Han var gift med Antoinette de Viene, der som Enke fik Mandens resterende Gage udbetalt. Hun flyttede til København med to smaa Børn og ægtede, for at kunne subsistere, Parykmager Pierre de la Roche Villarete, med hvem hun havde Datteren Marguerite de la Roche Villarete († 8. Aug. 1771), hvis Brodersøn (sic) Fridrich Brinchman arvede hende. Sønnen Henrik Brinchman, f. o. 1680, lærte 1698 Musik og Dans hos Poirier i Paris, havde før 1704 nogle Gange gjort sin Opvartning ved de franske Komedier i København, og fik nævnte Aar Tilsagn om 150 Rdlr. Pension. Fra 1710-21 var han Dansemester ved den franske Trop, 1724-31 i samme Egenskab hos Kongen og Prinsesse Charlotte Amalie, 1730 (1. Jan.) hos Kronprins Frederik, og 1732—47 hos Pagerne. Han døde 9. Aug. 1750. Gift med Louise Rosset, † 10. Nov. 1756, 74 Aar; Børn: Frederik, f. 1715, døbt 14. Juni, † 21. Aug. 1781; g. 1° 14 Juni 1750 m. Adriana Lange; 2° m. Dorothea Schreck, f. Kohl., Sophie Hedevig, f. 1716, døbt 6. Aug.; Sophie Louise, f. 1717, døbt 6. Aug., g. m. Dansemester Jean Baptiste Lambert: (C. Schøllers Registrant; Rentekammerets Resolutioner, 1685, II f. 167. Suppliker fra Antoinette de Viene 1685, og Henrik Brinchman (Rentekammeret, Partikulære Personer). D. Kancelli, Aabne Breve 1. Dep. 1771, 249). — Greve: Parykmager Johan Christoph Greve blev 1708 viet til Marie Lys, Datter af Dronning Sofie Amalies Hofskrædder Abraham Lys.

Emilie Kilde.

I dansk Digtning har Gjentofte fundet sin første Sanger i *C. H. Pram*s eengang saa lovpriste, nu forglemte Poem „Emilias Kilde". Billedsproget er udstyret med Laaneord fra den klassiske Oldtid, saasom Pindus, Camene og Pieride. Landskabet er tegnet virkningsløst. Jægersborg rødmer fra lave Dal, Øjet be-

Ved Kirsten Pils Kilde. Tegning af Eduard Lehmann ca. 1850.

skuer fra Sølyst de mindre Nabohøje. Gennem tætte Lund et Glimt frembryder af Bernstorffs Borg. Det codaniske Hav aabner sin Favn. Charlottes Lund fordølger løvdækte Labyrint, de jævne Bølger optoppe sig mod Taarbæks høje Bred. Kun i Nærbilledet af Kilden og Lunden er skabt en vis Stemning. Sagnet om Hagbart og Signe stedfæstes til Kildehøjen, og Digteren noterer samvittighedsfuldt, at Grev Schimmelmann ved at lade grave i Højen har fremdraget tvende Urner, der tænkes at gemme Elskerparrets Aske.

Fra Aarhundredets Slutning har *F. W. B. von Ramdohr,* der som Søstersøn af Chefen for Husarregimentet, Oberst J. E. von Berger, garnisoneret paa Jægersborg, og Livlægen J. J. von Berger havde Tilknytning til København, givet et Helhedsindtryk af Gjentoftes landlige Idyl paa hin Tid.

„Naar man følger Kongevejen fra Bernstorffs Monumentet, kommer man forbi Gjentofte. Hvor er dog denne lille By allerkærest beliggende, ret at ligne ved en Urtekost, hvilende ved Foden af en Høj. Nede ved Søen Bygninger og Haver, og ligesaa lidt højere, og allerøverst et Taarn, til hvilket de lavere Partier pyramidisk slutter sig. De røde og blaa Tage og Husenes hvide Mure paa Baggrund af Træernes Grønne danner samlede formedelst Terrasserne af forskellig Højde og Retning en meget malerisk Gruppe, der spejler sig i Søen forneden. I Baggrunden ser man Jægersborg ligge i en dybere Dal, midt i Skoven[1]".

Den for sine Maaneskinselegier og Ruinstemninger af Samtidige fejrede tyske Digter *Friedrich von Matthisson,* herhjemme nærmest kendt som Friderike Bruns Ven, skriver i sin Dagbog: „I Dyrehaven saa jeg den Bøg, som Klopstock (fra Bernstorff Slot) ofte valgte til Maal for sine Spadsereture og nu betegnes som res sacra. I denne Bøg skar ogsaa Sander (Digteren af „Niels Ebbesen", C. L. Sander), ogsaa mit Navn i 1784. Jeg kom ogsaa forbi Syvhøje, som gav min Veninde Fru Brun, Ideen til en smuk Romance[2])".

Før Oehlenschläger har Lægen, Digteren og Menneskevennen J. C. Tode digtet til „Kirsten Piils Kilde", Sundhedskilden, som Fædrene søgte til, men nu kun er til for Stads og munter Færd:

Lad andre søge hen til dig,
Lad broget Vrimmel hyppe sig,
Da Smagens Børn sig snart indfinde.
Alene gav du ingen Fryd;
Men Trængsel og Skalmejers Lyd
Dig hædrende Besøg skal vinde[3]).

I en Sammenstilling af de Lokalskildringer af Dyrehavslivet i Slutningen af det 18. Aarhundrede, som kan tillægges literær Værdi bør *Henrik Steffens'* Erindringer ikke forblive uomtalt: „Fra Landsbyen Gentofte kommer man til højre til nogle faa,

---

[1]) I. W. B. v. Ramdohr, Studien zur Kenntniss der schönen Natur, der schönen Künste, der Sitten und der Staatsverfassung auf einer Reise nach Dänemark, Hannover I 1792.

[2]) F. v. Matthisson, Gedichte, Tübingen, II (1913), 287. F. Bruns Romance „Die sieben Hügel" (1793), var, sunget til J. A. P. Schulz' Melodi, meget yndet af Samtiden. F. Brun, Gedichte, Zürich 1798, S. 110. Louis Bobé, Frederikke Brun og hendes Kreds, 1910, 63.

[3]) J. C. Todes Danske poetiske Skrifter, II, 1797, S. 192.

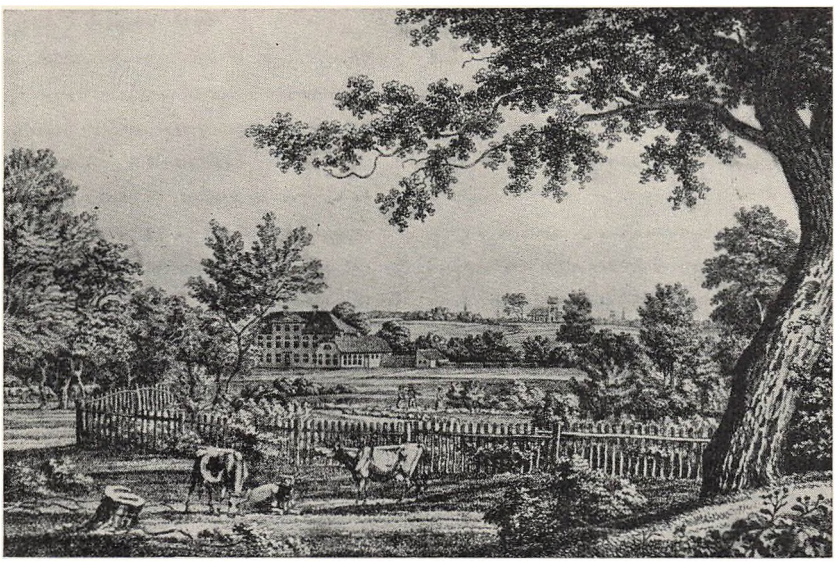
mest landlige Huse, der fører Navn af Jægersborg, og bag hvilke man træder ind i den store Dyrehave. Man stiger ad en Vej gennem Skoven opad til en skovkranset Plads, paa hvis højeste Top Jagtslottet Eremitagen ligger. Skovensomhedens Magt har aldrig forekommet mig mere ophøjet, mere yndig. Endnu ved mit sidste Ophold i København (1824) saa jeg her to Rudler Dyr med deres Anførere, Hjortene, i Spidsen, som mødtes. Disse rykkede frem og bekæmpede hinanden; de mægtige, mangegrenede Gevirer filtrede sig ind i hverandre; den vide, frie Plads i Nærheden af Slottet lod os overskue den hele Scene. Den overvundne Hjort gjorde omkring og flygtede, dens Hjord med ham, og ligesom i Bevidstheden af sin Sejer blev den anden Hjort tilbage og græssede med sin Hjord paa den frie Plads.

I Maj og Juni er denne Plet især overordentlig fortryllende; da er Bøgenes Magt fremherskende, og hele den fortryllende Egn viser sig virkelig som forklaret. Den foresvæver mig som et Lyspunkt i Naturen, som et Samlingsmærke af al Sommerens levende Ynde".

Om Kildelystighederne siger Steffens, at det var sande Festdage for Hovedstadsfolkene; i alle Gader rullede de smaa, tresædede Kurvevogne, de saakaldte Kildevogne. Selv de fattigste Familier sparede en ikke ubetydelig Sum sammen for at kunne køre til Kilden. Midt imellem den jublende Folkemængde saa man ogsaa mange Familier af de højere Klasser, der kom fra de nærliggende Landsteder; deres Ekvipager holdt i Nærheden af Teltene, og de var kun kommet for som Tilskuere en kort Stund at se det vilde Liv. I de store Telte svirede den rigere Ungdom. „Jeg kender ingen Hovedstad", hedder det videre, „der inden for saa langt et Tidsrum har et saadant eneste Midtpunkt for sine Sommerforlystelser. Vel viste de sig ofte raa, ja endog modbydelige, men mange Familier var kun draget ud for at nyde den skønne Egn i den skønneste Tid. Alle Sorger var afrystet, den spirende Natur havde optaget disse lykkelige Mennesker i sit Skød; omkring dem grønnedes og blomstrede alt; Solen skinnede varmt ned paa dem, Fuglene istemte deres Sange; deres hele Tilværelse slog Rødder i de yndige Omgivelser og voksede frem af dem som den skønneste Blomst".

Indenfor Rammen af Gjentofte Sogns Historie har *Schäffergaarden* Krav paa en udførlig Omtale. Ved Held og Flid kan det ofte lykkes at genfremstille en længst forsvunden Gaards Ydre-

billede, men om Livet, der eengang rørte sig indenfor dens Mure, ved man lidet eller intet. I dette Tilfælde har man dog, takket være *Knud Lyne Rahbek,* Muligheden for at blive meddelagtig i de Stemninger, der har opfyldt Menneskers Sind i hine Stuer i den følsomme Tidsalder, og for at genleve deres stille Glæde ved Naturen i Skov og Have omkring sig.

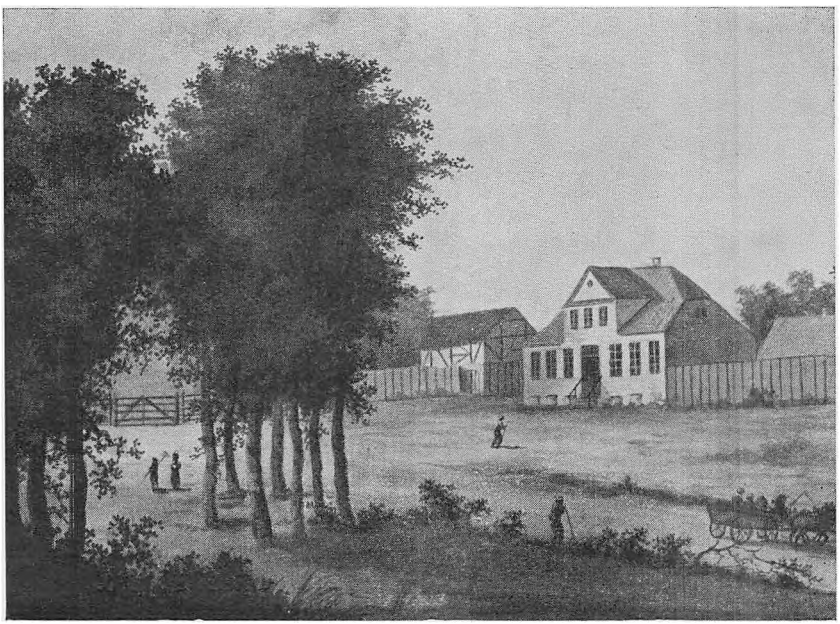

Schäffergaarden. Efter Tegning af H. G. F. Holm ca. 1830.

Schäffergaarden har Navn efter dens Bygherre, den fra Thüringen indvandrede kunstfærdige Snedker *Diedrich Schäffer,* der i sit, med *Valborg Cathrine Bertram* i 1733 indgaaede Ægteskab havde ikke mindre end 15 Børn. Hans Byggeplaner, der var beregnet paa, at Gaarden skulde tjene som Aftræde ved de kongelige Jagter i Omegnen, beredte ham kun Skuffelse; han kom i dyb Gæld og rømte i 1755 fra Landet, efterladende Hustruen med den store Børneflok. Af Døtrene indgik *Anna Sophie* (f. 1748) i 1765 Ægteskab med Materialskriver og Kasserer ved Vejvæsenet *Johan Rathsted,* der allerede døde 1772 — medens den anden, *Christiane Friderica* (f. 1745) i 1767 ægtede den ansete Hofmedaillør *Daniel Jensen Adzer.*

Lorenz Adzer, Broder til nys nævnte, har særlig Interesse i nærværende Sammenhæng. Inden han blev Informator for Rahbek havde han prøvet noget af Verden, „en gammelagtig" Karl, der aldrig naaede at faa en Embedseksamen. I Tillid til Løfte om

Befordring havde han tjent Grev Frijs paa Frijsenborg i syv Aar, derefter været Lærer for Johannes Ewalds Broder, den for sine gale Streger bekendte Mathias Ewald. Fra først af var Adzer kun Timelærer for Rahbek, men flyttede senere ind i Huset og delte Kammer med sin Elev. Rahbek yder sin Lærer Ros som den Mand, hvem han frem for alt har haft at takke, hvis han hav-

Ermelundshuset. Akvarel af Elias Meyer ca. 1800.

de lært noget i Verden. Han var en meget god Latiner, og sjælden ferm i Tysk og Fransk, tillige en Tusindkunstner og ikke saalidt af en Særling. Ved festlige Lejligheder gjorde han Brug af den Studenter hjemlede Ret at bære Kaarde ved Siden og mødte op i den paa Frederik V.s Tid brugelige „Elskerdragt" af rødbrunt Stof med gule Knapper. Til Adskillelse fra Broderen gik han i Familien under Navnet Mossø (Monsieur) Jensen. Mellem Lærer og Elev udviklede der sig et Venskab, som varede gennem Aarene. Efter sin Frænde, den førnævnte Vejkasserer Rathsteds Død i 1772 overtog Adzer Enkens Anliggender og blev hendes Mands Efterfølger i Embedet som Vejkasserer. Han flyttede ud til Schäffergaarden, hvor han førte sin egen Husholdning ganske alene, kun med en Karl til at passe sin Hest, lavede selv sin Mad, fejede Gulv og redte sin Seng. Da Rahbek 1775

havde bestaaet Studentereksamen, trængte han til Ferie og flyttede ud til sin kære Lærer, hjalp med at bælge Ærter, plukke Bær i den lille Have, at sanke Syrer paa Syrebakken, at fodre Hønsene og om Søndagen at vende Stegen. Dette sidste Arbejde passede han samtidig med at fordybe sig i en tysk Oversættelse af Rousseaus Héloise. Det var, efter Rahbeks Ord, et forunderligt Eneboerliv, de to førte herude. Ikke sjældent tilbragte de mange Timer, ja hele Dage sammen, uden at veksle et Ord, Adzer optaget af sine Embedspligter eller Husgerningen, Rahbek af sine Yndlingssager, eller opmærksom paa hver landlig Lyd, hvert landligt Syn, der frembød sig for ham. En Høne og dens Kyllinger, en Myretue, en Fuglerede under Taget var nok til at sysselsætte ham i hele Timer. „Ofte", hedder det, „gik vi ud at spadsere i den dejlige Ermelundsskov, eller i den mig endnu højtideligere Allé ned ad Charlottenlund; og vare disse Vandringer egentlig de, hvor vi meest talte sammen. Almindeligst gik imidlertid vor Vej ikke længere, end ned til den saakaldte Hundesø, bag Jagttøjhuset, hvor h a n kunde ligge mange Timer i Rad, tavs, og fange Gedder, og j e g ved Siden af ham, ligeledes i Begyndelsen med en Mede, inden jeg blev ked af denne aldeles unyttige Bestræbelse, og i det Sted tog en Bog med, indtil Jægersborg Slotsklokke advarede Adzer, at det var Tid at gaa hjem og at lave Mad". Han og Adzer med sin Straahat, der vakte ikke ringe Forargelse hos Jægersborgs velklædte Beaumonde, travede saa hjem, ledsaget af den trofaste Hund „Sorte", i Ewalds Sprog kaldet Surtur[1]).

Sine Efteraars- og Juleferier tilbragte Rahbek i sine første Studenteraar ogsaa herude. I de maanelyse Høstaftener skabte den tavse, indesluttede Adzer en egen Stemning ved at spille paa Fløjte eller synge følsomme Sange til Akkompagnement af sit Harpespil. Rahbek har, som han selv bekender, benyttet Adzer som Model i sin Novelle „Mindesmærkerne eller den danske Eneboer", ligesom man her genfinder flere Træk af deres Samliv paa Jægersborg. Saavel i denne Fortælling som i Rahbeks Livserindringer er Hovedstadsmenneskets Modtagelighed for Landlivets enkle Glæder tidligst og følsomst udtrykt i dansk Literatur.

Med Rahbeks Ferieophold paa Jægersborg foregik en betydelig Forandring, idet hans faderlige Ven var bleven klar over, at „det ikke er godt, at Mennesket er ene". I Foraaret 1778 indgik den da 46-aarige, forhærdede Pebersvend Ægteskab med den

[1]) K. L. Rahbek, Samlede Fortællinger, I (1804), 443 ff.

langt yngre *Clara* Gründahl[1]), hvem han havde lært at kende ved hendes Besøg hos sin Farbroder, den „bekendte", dygtige Snedker *Johan Christian Gründahl*[2]), der var indvandret til Danmark fra Potsdam. Gennem det af ham 1753 købte og før 1755 efter Tegning af Hofbygmester Anthon „nyopførte", endnu bevarede saakaldte Grøndalshus[3]), er hans Navn kommet til Nu-

Grøndalshuset. Efter Tegning af H. G. F. Holm ca. 1830.

tiden. Rahbek var blandt de Indbudne ved Adzers Andendags Bryllup med Dans og Lystighed, hvor han gjorde Bekendtskab med to „hver paa sin Maade mærkelige, men højst forskellige Personer", nemlig Henrik Kampmann, Lærer for Pram og P. I. Suhms Søn, senere Sognepræst til Farum og Værløse, og Skuespilleren J. D. Preisler. Rahbek tilbragte en Del af Sommeren 1778 hos det nygifte Par og forfattede herude en Tragedie „Axel og Valborg", der blev nedskrevet „paa en Bakke i Nærheden af Jagtvejen gennem Ermelunden". I sit Ægteskab fik Adzer

[1]) Datter af Snedkermester Friedrich Wilhelm Gründahl, † 4. Sept. 1814.

[2]) død 1787, bgr. 1. Aug., 72 Aar gl., paa Gjentofte Kirkegaard, gift med Rebekka Jensdatter, døbt 3. Pinsedag 1716, † 2. Juni 1788, Skipperdatter fra Skelskør, solgte Grøndalshuset til Brodersønnen Johan Gottfier G. i Ordrup.

[3]) Gründahls Panteobligation til Anthon, dat 11. Juni 1755. Meddelelser af Hr. Kapelmester Launy Grøndahl.

flere Børn, og ved Sønnen Jens' Daab (10. April 1780) stod Rahbek sammen med Grev A. P. Bernstorff og dennes Svoger, Grev F. L. Stolberg Fadder. Med Ejeren af Grøndalshuset opretholdt Rahbek venskabelig Forbindelse og beundrede den her af den tidligere nævnte Mad. Rathsted paa en Plads, „næppe saa stor som en maadelig Stue", opelskede, udmærkede Drue- og Ferskenkultur [1]).

Jægersborg har i Rahbeks Liv efter hans eget Udsagn „spil-

Livet paa Dyrehavsbakken. Litografi af B. Krossing.

let en højst betydelig Rolle i hans Aands og Hjertes Historie". Hertil kom, at han paa Schäffergaarden blev nærmere bekendt med sin fem Aar ældre Feriekammerat *Peter Christian Zeuthen*, senere Ejer af Tølløse og Sonnerup, hvis Fader Peter Laurentius Zeuthen var gift med en Søster til Rahbeks Stifmoder, Marie Margrethe Giertsen. Som Bogholder ved den civile Enkekasse, der som Prioritetshaver i Schäffergaarden havde overtaget denne, boede den ældre Zeuthen herude, hvilket i Augustferierne førte til et fornøjeligt Samvær mellem de to Fætre.

Schäffergaarden er maaske den eneste af det attende Aarhun-

[1]) Skifte eft. Rebekka Gründahl i Københavns Amts Forseglingsprot. 1787—95. I de vidtløftige Skifteakter har Brodersønnen efterladt en Erklæring, at han anseer „Kanariefuglen med Bur for saa ubetydelig, at naar Arvingerne vil godtgøre ham Kostpenge for Fuglen siden Mad. Grøndahls Død, er den følgagtig" (!). Afbildninger af Grøndalshuset i E. Nystrøm Gjentofte, S. 253, Kbhvns. Rytterdistrikts Skøde- og Panteprot. 1752—61, f. 113.

dredes mange Lystgaarde, hvorfra der er bevaret et samtidigt Indendørs- og Situationsbillede, en Tegning, der forestiller den Maskerade, som afholdtes i Husets Sal den 18. Januar 1767 ved den ovennævnte Medaillør Daniel Jensen Adzers Andendagsbryllup. Man ser Brud og Brudgom danse for, fulgt af et andet Par, Musikanter spiller op; de delvis kostumerede Gæster i Samtale, en Gamling i Baggrunden slaar Takten, medens en anden ser undrende til; i Baggrunden tømmer en Ungersvend et Spidsglas. Under Tegningen læses Ordene: „Aus Uhrsach von der ersten Nacht Ist diese Maskerad erdacht".

Blandt mange Skildringer paa Prosa af Livet paa Dyrehavsbakken i Begyndelsen af forrige Aarhundrede er *Carl Bernhards* tilbageskuende den literært mest udformede og inspirerede. Da den, mærkeligt nok, ikke er bleven benyttet eller citeret i tidligere fremkomne lokalhistoriske Arbejder, skal der hidsættes et Par Steder af den ret udførlige, retrospektive Fremstilling:

„En Dyrehavstour var dengang noget ganske Andet end nu, da man finder Alt, hvad man kan ønske, parat paa det første Vink. I flere Dage var Husets kvindelige Personale i Virksomhed for alle Tilberedelser, de nærmeste Venner blev indbudne til at deltage i Skovturen; man glædede sig til denne Dag, som skulde tilbringes i det Frie, og som var saa forskellig fra det Liv, man levede hele den øvrige Del af Aaret.

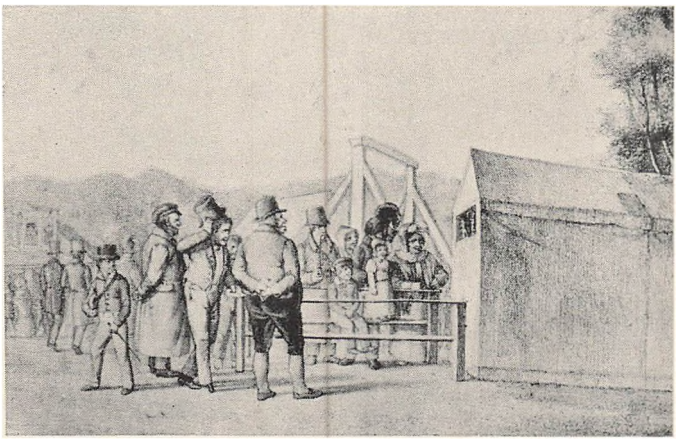
Saa kom vi der da endelig, paa Bakken ved Kilden, paa der. store Højslette med de prægtige gamle Træer og deres vidtforgrenede, knudrede Rødder, med de mange brogede Telte, det ene ved Siden af det andet, med Gynger, Menagerier, Theater og Ridebane, Glaspusterier og Taskenspillerboder, Marionetdukker og Voxkabinetter, Konditorier og Blaaræderier, Tyrkere og bøhmiske Bjergmænd, italienske Barometermagere og polske Jøder, Altsammen udenlandsk, Altsammen pengebegærligt, Altsammen skraalende og skrigende, for at gøre sig bemærket blandt Vrimlen. „Allons, Allons! Courage", det var enhvers titgentagne Indledning, og nu fulgte de lange Ramser i de forskelligste Tungemaal om hidtil useete Kunstpræstationer. Trompeterne skrattede, Bækkenerne klingede, Trommerne dunkede, de vilde Dyr brølede indenfor deres Bure, Bajadserne skrege, Bøhmerne blæste i deres lange Bjerghorn, Lirekasserne hvinede, Gyngerne pebe og klaprede, Tyrolerne jodlede, Folk lo, talede, sang, raabte og støjede, Alt paa engang i et ubeskriveligt Chaos af Lyde, hvori de Fleste brugte deres Lungers bedste Kraft. De

Maskerade paa Schäffergaarden 1767.

mange Smaakunstnere, som ved enkelte Violiner, Klarinetter, Sangstemmer eller Tilraab vilde gøre sig bemærkede, forsvandt i dette store Hav af løsladte Harmonier, hvis Bølger sloge sammen over Hovederne paa de glade Spadserende".

„De mange Forlystelsessteder, som nu ere ligesaa mange Afledere for den sande Glæde, og hvor alle saadanne Kunstpræstationer nu høre til det daglige Program, existerede ikke dengang.

Mester Jakel Teater. Litografi af Eduard Lehmann ca. 1850.

Alt hvad der nu er spredt paa hundrede Steder til Dagligbrug, var her samlet paa eet Sted . . . .

Der var Intet fattigt og usselt, Teltene var rene og smukke, Kunstnerne vare glimrende i deres brogede Dragter; alle Nationers Flag vajede over deres Boder . . . Den store Slette myldrede af Folk i de forskelligste Dragter, Alle imellem hverandre. De smukke sjællandske Bønderpiger med deres lysegrønne og højrøde Skørter og de kostbare Guldbrokades Huer med lange, flagrende Silkebaand, trængte sig i brede Rækker mellem de pyntede Damer og deres Herrer, Militære og Borgere, Gamle og Unge, Hoffolk og Holmens Folk".

„Der var utrolig meget at foretage paa saadan en Dag. Man skulde se og tale med utallige Bekendte, se og høre utallige nye Optøjer, bivaane en Mængde forskellige Forestillinger og fortære en Mængde forskellige Maaltider. Valget af, hvad man i denne Overflødighed skulde foretrække, var sandelig ikke let, vi saa derfor Meget: de kunstige, italienske Glaspustere, der spandt Glas som Hør; det ubegribelige Trylletheater, hvor Dukker efter-

abede levende Mennesker og kørte i Karet med Tjenere, som faldt bag af Vognen; vi besøgte de vilde Dyr og betragtede med Rædsel de knurrende Løver og de hvæsende Tigre, Slangerne, der bugtede sig, som skulde de omfavne os; Aberne, der sprang omkring og pebe med ynkelige Menneske-Miner, og Elefanten havde været saa længe i menneskelig Omgang, at den drak Brændevin i flaskevis og slog Smæk med Tungen ligesom jeg havde hørt Gæsterne i Vinkælderen gøre".

Men gennem alle Carl Bernhards Ungdomsminder fra Dyrehavsbakken lyser en Skikkelse, som han har bevaret trofast gennem et halvt Aarhundrede, den skønne Kunstberiderske *Julie Chiarini,* hvis Fader Louis Chiarini, i Aaret 1805 holdt sit Indtog paa Bakken med et Beriderselskab paa 17 Personer og 25 Heste[1]). „Den dejlige Julia Chiarini, som alle Mænd var forelskede i, og alle Kvinder beundrede. Saa ung, saa yndig, saa straalende med et glimrende Diadem og hel oversaaet med Pailletter, og dog straalede hendes dejlige Øjne endnu stærkere; saa let som en Fugl, saa sikker, saa smidig. For mig var hun en Afgud. Jeg har seet megen Ynde siden, men aldrig har nogen gjort det Indtryk paa mig, som Julia Chiarinis. Aaret efter sin sidste Optræden i Danmark brækkede hun Halsen ved et Ridt i Prag, netop som hun stod i Begreb med at ægte en russisk Greve".

Fra Midten af Tyverne har man en indgaaende, endnu læseværdig Beretning, forfattet af den ingenlunde helt ringe Literat *H. F. Martensen*[2]).

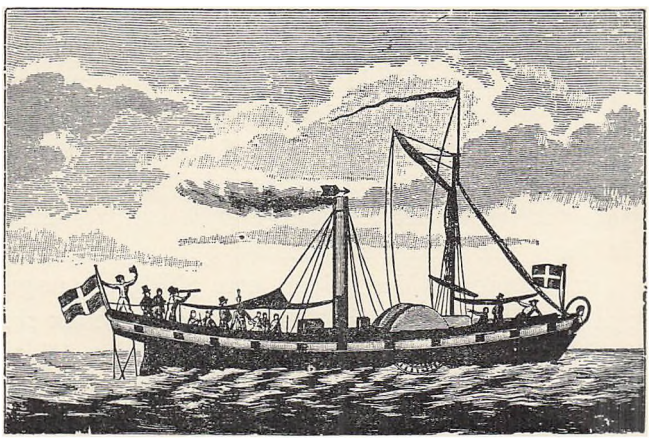
En Morgen i Charlottenlund er en skøn Oplevelse, som times den, der vil vandre derud til Fods og ler ad Ekvipagerne, saasom Offenbachere, Berlinere, Wienervogne, Diabler, Kareter, store og smaa holstenske Vogne, Kabrioletter, Gig'er, Kildevogne og Kaffemøller. For de Magelige afgaar daglig en Landauer fra Byen til Charlottenlund, Bellevue og Skovløberhuset i Dyrehaven, ud Kl. 3 om Eftermiddagen, hjem Kl. 10 Aften. For dem, der sætter Pris paa en Søtur, løber nogle Gange ugentlig Dampskibene „Caledonia", „Vilhelmine" og „Jylland", hvis Landingssted er Bellevue. Skyggesiderne ved en saadan Udflugt er, dels at den tager tre Timer, dels at Ind- og Udstigningen foregaar

---

[1]) Om Faderen, se E. Nystrøm, Offentlige Forlystelser II, 46. Hendes litograferede Portræt solgtes i Bogladerne paa Børsen og har hidtil forgæves været eftersøgt.

[2]) Conversationsbladet 1826, II, 4. Kvartal, 135.

meget langsomt og upraktisk og snarere minder om en Transport af Slaver eller Kvæg end en Befordring af Lystrejsende. En fornuftig Fodgænger bør forsyne sig med en god Stok, en Kikkert, et Par gode Bøger, og er han Tobaksryger, med Pibe og Tobak, „hvilket man vist ikke glemmer", og, som Forfatteren viselig bemærker, med nogle Penge i Lommen. Vandreren bør dvæle i Ordrup, som formedelst de mange derværende Lyststeder ligner en liden Købstad; herud flytter Københavnerne, saa saare Aarstiden nogenlunde tillader det, og det er muligt for dem at erhol-

„Caledonia".

de Værelser der, men sædvanligt er alle Værelser i Ordrup udlejede længe før Sommerens Begyndelse[1]). Som en stedlig Seværdighed fremhæves et meget højt Træ, der er angivet paa Søkortet og derfor ikke maa fældes, da det tjener de Søfarende som Mærke.

Martensen gør Rede for de da optrædende Kunstnere og deres Præstationer. Han fremhæver en Mekanikus Heil fra Wien, „der foregiver at kunne skære Hovedet af et levende Menneske og paasætte det igen". Tanken henledes straks paa Klatterups, i Olaf Poulsens Mund uforligneligt virkende Forespørgsel til Nonpareil: „Ist das wahr, dass Sie auch das Kopf von einen lebendigen Mensch abhauen kann und wieder aufsitzen?"

[1]) I „Historiske Meddelelser om København" IV, 1913—15, S. 475—531 og 577—634, har jeg i min Afhandling „Lystrejser og Lystgaarde i Københavns Omegn i det attende Aarhundrede" givet den første Oversigt over dette Emne.

Blandt Bakkens mange Tillokkelser drog Perspektiv- eller Kukkassen vedblivende mange Skuelystne til sig, idet den baade fremviste Billeder af Fortidens dramatiske Scener eller aktuelle Personligheder, og aabnede den forventningsfulde, skuelystne Ungdom Udsyn i Fremtiden. „Perspectivcassen — En Dyrehavs Scene" er Titlen paa en Lystspil-Situation af H. Hertz, der 1842 opførtes paa det kgl. Theater, men kun havde en krank Lykke. Scenen er „en afsides Part af Bakken". Foreviseren er en fordrukken Matros, bistaaet af en yngre, moraliserende Mand, der falder ham i Talen. Stykket, der ender med en patriotisk Forherligelse af Slaget paa Rheden, gav Anledning til en litterær Polemik, i hvilken Hertz blev bistaaet af J. L. Heiberg. Det fornøjede H. C. Andersen, at begge „ordentligt fik paa Kassen".

At J. L. Heiberg baade i „Recensenten og Dyret"[1]) og i den yndefulde „Skovscene" Charlottenlund[2]) hævede Livet paa Dyrehavsbakken op i et højere Plan, hindrede ham ikke fra i sine Betragtninger over „Æstetisk Moral" at se det trivielle og fade i denne Folkeforlystelse[3]).

„Hvad kan være smagløsere", hedder det, „end Synet af disse store, kluntede med fire Sæder forsynede holsteenske Vogne, hvor tre til fire Mennesker sidde paa hvert Sæde, og Mange endnu have smaa Børn paa Skødet? Og dette kun med Møje bevægelige Læs trækkes af et Par udmagrede Heste hen ad en støvet Landevej, hvor den ene Kusk søger at køre den anden forbi ved Hjælp af uophørlige Piskeslag. Damerne ere udmajede paa den latterligste Maade, som om de skulde til Bal, og ikke til Skoven, og skønt Klæderne ere deres Et og Alt, saa kunne de dog ikke føre over deres Hjerter at opsætte Turen, selv om den visse Regn hænger dem over Hovederne. Og hvad er Maalet for disse Anstrengelser? At naa den velsignede Dyrehavs-Bakke, hvor de genfinde København, som man troede, de vilde undflye; hvor de komme i en Trængsel, som Hovedstaden ikke har Mage til, ere nær ved at rende hver andre overende, sluge en Mængde Støv og Snavs, og paa en stupid Maade beglo hverandre".

I Rahbeks Lystspil „Sommeren eller det kjøbenhavnske Landlevnet", der handler om en Udflugt til Dyrehavsbakken „den første store Kildedag, St. Hansdag, da hele Verden er ved Kilden",

[1]) H. Hertz, Lyriske og Dramatiske Digte, 1844, 232. H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin, V, 1933, S. 98.

[2]) J. L. Heiberg, Poetiske Skrifter VIII, 204 ff.

[3]) J. L. Heiberg, Prosaiske Skrifter VIII (1861), S. 476.

kommer en lignende Stemning til Orde. Mad. Velsted klager over at blive skumplet det afskyelige Stykke til Kongevejen, siden brav støvet og stegt, indtil vi naa Skoven, og saa tilsidst faa vor Rest ved at løbe Spidsrod et Par Timers Tid frem og tilbage mellem Teltene [1]).

Dyrehaven og dens Folkeforlystelser, Naturstemninger og Markedsgøgl i Samspil er bleven ført frem for Lamperækken i vor nationale Digtning baade i romantisk og realistisk Belysning. Oehlenschlägers og J. L. Heibergs Skuespil er bleven kommenteret i alle Enkeltheder af en sen Eftertids flittige Fortolkere. De geologiske Forhold, Dyre- og Plantelivet i vor Nationalpark er bleven gjort til Genstand for grundige naturvidenskabelige og historiske Undersøgelser. Fremmede Rejsende, flygtige og dvælende, følsomme og skeptiske gennem de skiftende Tider har villet see „alt, hvad er spredt for Vandrerens Øje" af vort Lands Naturskønhed samlet paa een Plet i Dyrehaven med dens Ege [1]), Bøge og Tjørn, dens frodige Sletter med Oldtidshøje og de befriende Udsyn over Sundet til Skaanes Kyst. Ligesaa har udenlandske Iagttagere i det Folkeliv, der rører sig ved Kirstens Kilde i Dyrehavstiden ment at finde det mest karakteristiske og lettest opfattelige Udslag af dansk Folkelynne. I den Tidsperiode, da det poetiske Naturmaleri var paa Mode i Literaturen, maatte Dyrehaven være et taknemmeligt Aasted for fremmede, særligt tyske Rejseskildrere.

Fra Romantikkens sidste Blomstringstid i vort Naboland har man en indgaaende Skildring af Natur og Folkeliv i Dyrehaven, som skyldes den tyske Digterinde, Grevinde *Ida Hahn-Hahn*, der i 1842 gæstede København.

„Man forestille sig Bøgene som uhyre, rigtlokkede, fløjelsbløde Parykker, strøet over et af Smaragd og Guld indvirket Grønsværstæppe, og lange, dybe Solstraaler glidende hen over det som glitrende Vinger af Sommerfugl, Guldsmed eller Alf. Fra en ensom Høj Udblikket til Sundet, der er blaat som Himlen og hen over hvilket hvide Sejlskibe glider uophørligt som Svaner, flyver som Duer — det er D y r e h a v e n.

Menneskene synes at more sig, hver paa sin Vis, ved Pynt, Øjenlyst eller materiel Nydelse. Støjende Glæde hørte man ikke, som man overhovedet ikke hører hos Folk i Norden, i det højeste ved Dansen, det eneste Moment, hvor Jubelen bliver

[1]) Prosaiske Forsøg, IV (1796), S. 14.

stærk nok til at bryde frem af tunge Legemer. Men der blev ikke danset i Dyrehaven, man drev kun omkring og maabede, Kvinderne i deres allerfineste Puds. Bønderpigerne tog sig bedst ud, de bar prægtige, guldbroderede Huer med kirsebærfarvede Baand af Taft af en Haands Bredde, og som falder langt ned ad Ryggen. Desværre stod de tarvelige Merino- eller brogede Kattunskjoler, som de slet ikke forstod at bære, kun saare fattigt til den stolte og rige Hovedpynt. Andre Piger fra Landet bar mindre kostbare og mindre broderede Kjoler uden Baand, dog mørkegrønne og af Uld, med to røde eller gule Striber paa Kanten, et stort, hvidt Musselins Forklæde og ganske snævre lange Ærmer, der ovenfor Albuen var prydet med en Guldtresse af en Haands Bredde ligesom et Spænde. Hos Mændene, der fulgtes med dem, lagde jeg kun Mærke til mange smaa, blanke Knapper paa Vesten og Trøjen. Hvad der ellers var af Folk, tilhørte, tror jeg, mest Haandværker- eller Smaahandler-Standen, thi den kvindelige Halvdel var overalt udmajet paa den gruelige Maade, som er ejendommelig for Damer af denne Samfundsklasse. Fløjels Sjaler, der i den forløbne Vinter kan have dækket over elegante Former, laa nu paa alt andet end flotte Skuldre. Graahvide Fjer viste, at de ikke for intet havde svajet gennem Balsalenes Støv. Lommetørklæderne blev ganske utroligt krammet ud, for at Broderiet, jeg havde nær sagt i alle fire Hjørner, kunde komme tilbørligt til Skue. Kort sagt, det var en Parodi paa en stor Toilette Udstilling. Hvor ærbar, solid og anstændig tog sig dog hine Bønderpigers Dragt ud i Sammenligning med denne Marskandiserpragt.

En Mand har ved denne Fest gjort sin Lykke — det er jeg overbevist om — fordi han kom paa Højden af sit Aarhundrede, nemlig ved at omdanne sin Karussel til en Jernbane, hvor der ikke manglede noget. Lokomotiv og Tender foran, fulgt af Waggoner, Konduktørens skingrende Fløjt, den raslende Larm ved Turen, Banevogtere, der saluterede med smaa Flag — og desuden noget, som de virkelige Jernbaner ikke kan give, den salige Vished, at man kommer helskindet fra Rejsen. Mængden stimlede sammen omkring Teltet, som kunde det være en rigtig Banegaard, og da man her kunde tilfredsstille Nysgerrigheden uden nogen Fare, overgik Antallet af jernbanelystne Kvinder langt Mændene. Paa slige Steder kan man udmærket gøre Karakteerstudier. Man seer paa eet Bræt alle Ejendommeligheder og Tilbøjeligheder komme til Syne. Ak, man seer ogsaa triste

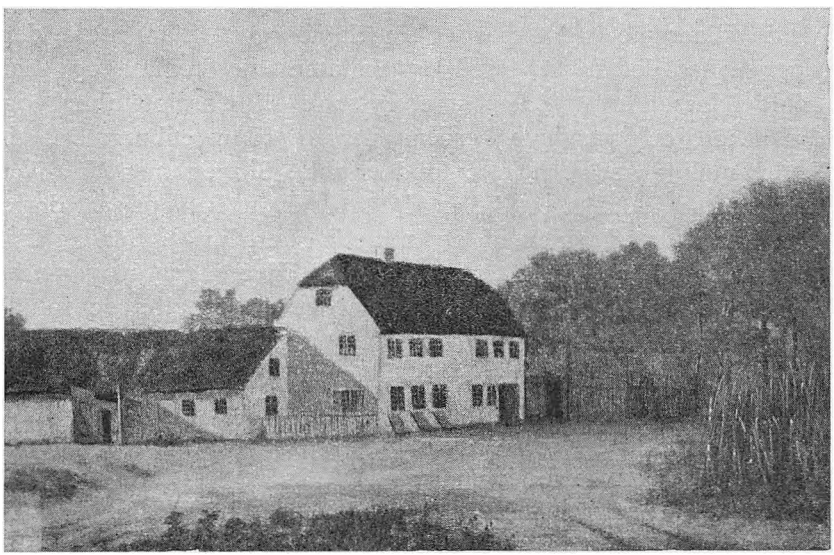
Fremtoninger! Smaa Piger i ynkelig Flitterstads ved Siden af en fædrene Spillekant; de synger saameget — ak nej, meget mere end de kan, thi naar de spinkle, hvinende Stemmer svigtede eller slog Klik, opmuntrede han dem, indtil de tilsidst skreg sig ganske vilde og hæse. Den stakkels Mand, Gud, hvor havde jeg ondt af ham. Lige overfor Jernbanen havde han, under en rosafarvet Baldakin af Tyl, opslaaet et Bord med Smaakager, og medens alle strømmede hist hen og fyldte den lykkelige Ejermands Lomme med den ene Daler efter den anden, var der ingen, som havde Appetit til at smage de sølle Kager. Manden stod der ved Siden af sin rosenrøde Baldakin med spændt Forventning i Øjnene og maaske med Angst i Hjertet. Han har vel tænkt sig: Forrige Søndag gik det daarligt, i Dag gaar det forhaabentlig bedre. Men nej, det gaar ikke bedre!

Mangen een gør saa til Gengæld Furore ved ringe Ting. Foran en Slags Perspektivkasse, yderst tarvelig og uanseelig, stod Folk forventningsfulde og spændte paa, at Turen skulde komme til dem at kigge i den. En Indskrift bebudede, at man her kunde faa sin Fremtidsskæbne at vide, og atter her var det Kvinder, hvem denne Spaadom syntes ganske særligt tillokkende, thi for dem betyder deres Fremtid ikke andet, end deres tilkommende Mand, den de kan vente og kun sjældent faar Lov selv at vælge. Tre unge Bønderpiger raadslog vidt og bredt med hverandre, om de virkelig skulde kigge ind i denne lokkende Fremtidskasse. Det varede længe, inden de tog den Beslutning at stille sig op i de Ventendes Række, hvilket de omsider fordristede sig til med ustandselig Fnisen og stødende til hinanden med Albuerne. Paa et særligt Terræn var opslaaet de sædvanlige Dampkøkkener. Rundt omkring stod lange Bænke og Borde, og her gik det lystigt til. Mændene drak Broderskaal i store Ølkrus, og Kvinderne stemte i. Luften var opfyldt af Maddunster; fra det Indre af de smaa Barakker blussede Ilden zigeuneragtigt op af Komfurets Ild, og enkelte Køer flakkede om, der vedvarende maatte yde deres Mælk til Behov og længselsfuldt brølede efter deres Hjord. Midt imellem lød Lirekasserne, Fløjten og Sang i alle Skalaens Toner".

Alle fremmede Rejsende priser den danske Bøgeskovs enestaaende Skønhed. „Intet Steds i Verden, troer jeg, findes der Mage til Bøge som de sjællandske", skriver en forstkyndig Holstener; „de er voksede til en Fuldkommenhed, som jeg aldrig har seet, end ikke i Holsten. Med ubeskrivelig Ynde strækker

de deres yppige Former ud i den blaa Æter, og af den Blanding af Himlens Blaa, som de indaande, og af den gule, fede Leerjord, i hvilken de slaar deres Rødder, opstaar det Grønne saa skønt, at man aldrig kan se sig mæt derpaa.

Fra Sorgenfri kørte vi til den kongelige Dyrehave, der strækker sig ned til Sundet. Vejen gaar en Stund gennem Kornmarker, saa ind i Skoven; den bøjer til højre af ved Fortunen, et Skovløberhus. Pludselig ser man gennem Skovlysningen det her-

Fortunen. Maleri fra ca. 1845.

lige Sund foran sig, dækket med Sejlere, i det fjerne København, og histovre Sveriges Kyst, midtvejs det skønne Slot Bernstorff med sine Lunde, Græsgange og Marker i malerisk Skifte. I Forgrunden en livlig Trængsel, Vogn ved Vogn, thi Skovløberen kender sine Landsmænd og deres Lidenskab: „at spise i det Grønne[1])".

„ Naar man ser en Familiegruppe fra Staden sidde i Bøgelunden, ser dem brede den hvide Dug ud paa Grønsværet, ser Bylten blive løst op, og Pølse, Skinke, Smørdaase, Brød og Vin blive hentet frem, faar man sandelig Lyst til at være med, thi Ansigterne er saa rigtig glade og fornøjede".

I den righoldige Rejseliteratur, som det i Trediverne og Fyrrerne stærkt pulserende Turistliv paa „den grønne Ø" har af-

[1]) Th. von Wedderkopp, Bilder aus dem Norden, Oldenburg 1844, 196 f.

født, indtager et Skrift af Mecklenborgeren *Christian Dehn* om Sjælland og Sjællænderne en særlig Plads. Bogen udkom 1845 i 2. forøgede og forbedrede Udgave og har gjort sin Nytte, „som Haandbog for Rejsende forsynet med Rejseplaner og andre touristiske Anvisninger". Forfatteren er godt underrettet, alsidig indstillet, skriver livligt, og hans Bog fortjener derfor at fremdrages af Glemsel.

Ogsaa om Øresundskysten frembyder Skriftet et og andet af Interesse. Dehn finder en stor Lighed mellem Strandvejen og dens Villaer med Alsterpartiet fra Hamborg til Blankenese, der dog savner det friske Sund og Sejlerne, der komme og gaa. Middelklassen udstrækker sine Lystture til Charlottenlund og Bellevue; den fornemme Verdens Maal er Klampenborg. Det ejendommelige ved Charlottenlund er ikke Slottet, men Teltlivet ved samme, idet Beværtninger af enhver Rang har opslaaet deres Lærredstelte ved Siden af det murede Værtshus[1]). Søndag Eftermiddag er her Musik og Dans, og om Hverdagen synger derude „Smukke Hanne" („Schön Hannchen"), der allerede for ti Aar siden var kendt paa Leipziger Messen som „Sæbe Hanne". Bellevue og Klampenborg betegnes som de interessanteste Steder, men det skønneste „point de vue" er dog Sølyst. Ingen Rejsende, selv om hans Tid er nok saa begrænset, bør derfor undlade at besøge disse Steder, eller endnu bedre, at køre til Strandmøllen. Billedet er her et lignende som ved Bellevue, kun at alt mere har et romantisk Anstrøg, og at et Fiskerleje frembyder større Afveksling i Rundskuet. I Baggrunden ligger op til Dyrehaven d'Hrr. Drewsens Papirmølle. Besidderne er meget forekommende overfor Besøgende, og hvo som ikke har seet noget lignende, vil gerne lade sig føre hen til de to Dampmaskiner af 20 og 40 Hesteskraft, der ved en højst enkel Fremgangsmaade i faa Minutter fremstiller et fortræffeligt Papir uden Ende.

Dyrehaven er fra Midten af Juni til Midten af Juli et livagtigt Genbillede af Wiener-Prateren ved Pinsetiden. Kirsten Pils Kilde er til enhver Tid alle Københavneres Valfartssted. Den henrivende Omegn bliver dog derfor ikke forsømt af Hovedstadens Beboere; overalt træffer man Folk paa Udflugt, og hver Hytte,

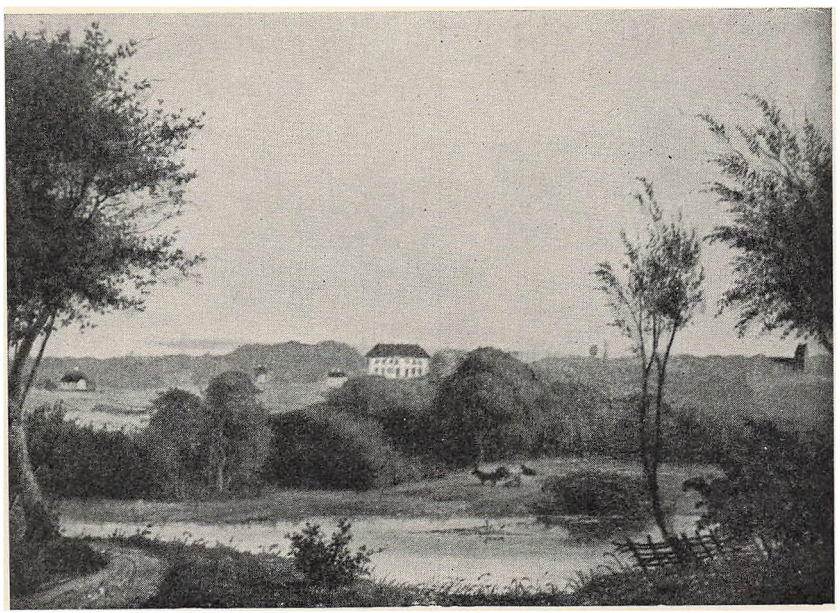
---

[1]) Taarbæk var i det 18. Aarhundrede det mest yndede Træffested for Modejunkere og deres tvivlsomme Damebekendtskaber, jvfr. bl. a. Angliviel de la Beaumelle, La spectatrice Danoise I (1749), 285. Der Färoeische Robinson, Kp. Lpzg. 756, S. 95.

hvor der blot er et Par Smaaværelser ledige, tjener til Sommerresidens for en Københavner-Familie[1])".

Af Charlottenlund og det Liv, der rørte sig herude paa en Pinsedag for hundrede Aar siden, har *A. von Treskow* givet et anskueligt Billede:

„Det Sted, hvor Englænderne i September 1807 efter deres

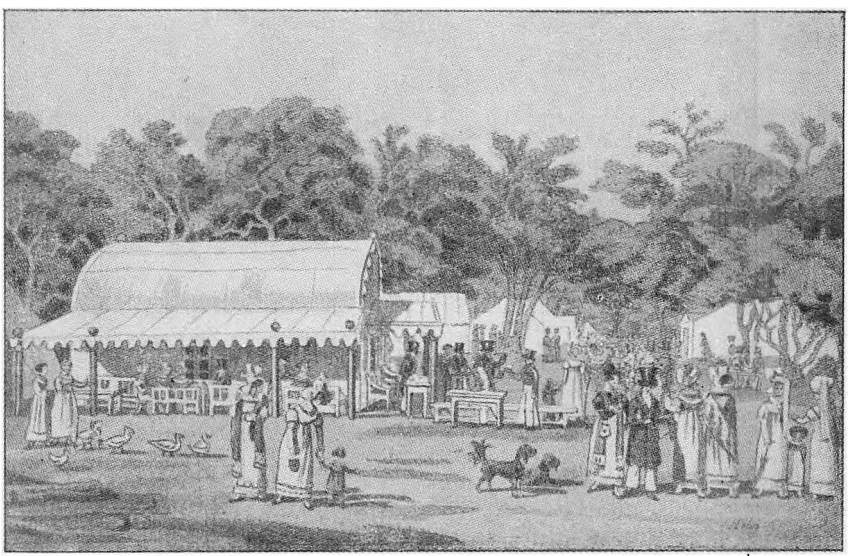
Udsigt fra Fortunen med Bernstorff og Gjentofte Kirke.
Maleri af J. L. Lund, ca. 1825.

Landgang anlagde deres første Batteri, betegnes nu af en Mølle. Da det ligger i en temmelig lang Afstand fra Byen, mente de Danske, at de ikke behøvede at forstyrre Englænderne i deres Arbejde, fordi de ansaa det for ganske umuligt, at Fjenderne herfra kunde beskyde Byen; men allerede de første Bomber, der endda fløj hinsides Staden, udrev Borgerne af deres Vildfarelse. Man gjorde os opmærksom paa to Huse ved Vejen, det ene opført af lutter Brædder, som man tidligere havde benyttet ved en Illumination i Anledning af Kongen af Roms Fødsel, det andet havde ligesaa mange Indgange, som der er Aarstider, saamange Hjørner, som Aaret har Maaneder, saa mange Vinduer, som der er Uger og saamange Ruder, som der er Dage i Aaret.

---

[1]) Chr. Dehn, Seeland und Seeländer. Ein Beitrag zur Charakteristik des dänischen Landes und Volkes, Schwerin, 1845.

En lang Række af Hyrevogne og Hujen og Skraal fra en Mængde Mennesker, der var skjult bag et tæt Buskads, som ogsaa en forvirret Blanding af Toner fra alskens Instrumenter bebudede, at vi var nær ved vort Maal. Det gode Vejr anden Pinsedag havde lokket en uhyre Folkemængde ud i den kølige Skov. Mange Telte bød dem paa Forfriskninger, som enten fandt

Teltene i Charlottenlund ca. 1880. Efter Akvarel af H. G. F. Holm.

det ufint eller besværligt, at medbringe deres egen Proviant, andre havde fundet et bekvemt Leje paa det bløde Grønsvær under skyggefulde Ege.

Hist lovpriste en tyk Slagtermester for en korpulent Naboerske sin selvlavede Pølse — her skaalede man med fyldte, klingende Glas, et andet Sted havde Vinen stemt Sindene til Sang, og paa aabne Pladser legede Ungdommen Katten efter Musen, omgivet af talrige Tilskuere. Det hele havde Udseende af en stor Folkefest. I en skyggefuld Gang havde en temmelig disharmonisk Lirekasse, som en Tamburin forgæves søgte at bringe ud af Takt, samlet en stor Mængde Tilskuere, der ved nærmere Betragtning viste sig at bestaa af lutter Par. Med Besvær trængte vi os frem til Midten og fandt mellem to tæt ved hinanden staaende Træer en landlig Gynge, der blev sat i Bevægelse af to løjerlige Gamlinge i store Træsko og kun beklædte fra Bælteste-

det til Knæet. Ved Hjælp af et Reb, hvis Ende hver af dem omsluttede med Haanden, holdt de meget behændigt Gyngen i Bevægelse".

Det Hele frembød et ikke ilde Sujet for en Maler i Ostades Maner[1]).

Den bekendte franske Forfatter og Rejseskildrer *Xavier Marmier* har fintmærkende gengivet sine Indtryk af Københavnernes Foraarsudflugter[2]):

„Vaaren er kommen! I disse Glædens Dage er alt i Bevægelse rundt i Staden. De unge Kærestepar drager ud i Skoven for at plukke Primulaer og snakke om deres Forhaabninger; de gode Borgere vandrer ud af Forstæderne for at unde sig den Fornøjelse at ryge deres Pibe midt i den skønne Natur. Brændevinsbrændere og Forhandlere af røget Laks sætter sig ved Indgangen til Parken, Linedansere rejser deres Telte paa Engen ved Charlottenlund; Værten i Klampenborg flytter sine Borde ned til Strandbredden ved Foden af den Høj, der behersker Havet, og Værten i Bellevue, der seer til med skinsyge Blikke, lader Alleerne i sin Have studse og truer med at forvandle sine Takstræers Skikkelse, som i tyve Aar har været symmetrisk klippede i Form af Taarne og Sukkertoppe".

Bellevue, der er Udgangspunktet for nærværende Tilbageblik, skal ogsaa afslutte det.

Længe og særlig ved Aarhundredskiftet var Bellevue det notableste Traktørsted ved Kysten. Familieoptegnelser beretter om Fødselsdags- og Bryllupsfester, der fejredes her, om Værtens gode Bord, udsøgte Vine og smagfulde Opdækninger. Fornemme Folk, som den franske Gesandt Grouvelle, havde Sommerværelser herude. I *Prams* Komedie „Frokosten i Bellevue"[3]) er dennes Have Skuepladsen for en Intrige — „en dum Have", fordi man savner tætte Hække, man kan titte igennem. En tysktalende Foreviser af Voksbilleder i Lysthuset præsenterer den fromme Dronning paa den lyksalige Ø Otaheiti og den grusomme, blodige ostindiske Fyrste og Helt Tippo Saib, Hovedpersoner i Tidens exotisk paavirkede Literatur.

---

[1]) A. von Treskow, Reisebilder aus Dänemark und Schweden. Quedlinburg. Leipzig, 1837. 45 ff.

[2]) Marmier, Lettres sur le Nord, Paris, 1840, 140 f.

[3]) Digteriske Arbeider IV, 1827, 379 ff. I 1762 gav Justitiarius de Falsen en Middag paa Bellevue for 28 Personer (E. Nystrøm, Luxdorphs Dagbøger I, 168).

A. F. Just har i sin Fortælling „Holger Laxmands Historie" (1798) evnet at gengive en Morgenstemning fra dette eengang saa yndefulde, nu skammeligt mishandlede Sted:

„Der stikker en lille Høj frem lige over for Bellevue, og paa denne besluttede vi at lejre os. Det var den højtideligste Morgen, jeg har seet. Havet laa udspændt for vore Øjne, det var stille som et Stykke blaa Taft, der er spændt i Ramme. Solen spejlede sig i Bølgernes Klarhed. Fiskeren skød sagte sin Baad frem til Garnet. Skovene ved Havsiden farvede dette Billede dobbelt skønt; de mørkegrønne Toppe, de ved Jorden krybende Buske gav det Holdning og Styrke. Her hørtes ingen Støjen fra de Telte, som vare et Stykke bagved. Der hørtes ingen hæse Røster, der udskraale: Citroner og Holsteensild, ikke Skrallen af Jernstænger og Øltønder i en tung Vogn. Jeg sad her og saa en flittig Landbruger lægge den snorlige Fure hen paa Agerenss Ryg — det blanke Plougjern syntes jeg var Sølv, og hans messingknappede Trøje var mig i dette Minut guldknappet[1])".

[1]) Fortællinger, 1798, 225 ff.